

ALMAN KÜLTÜRÜNDE TÜRK İMAJI ARAŞTIRMALARININ ETNOLOJİK DEĞERLENDİRİLMESİ VE BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ

Doç. Dr. Ali Osman Öztürk* □

GİRİŞ

Bu yazıda; bugünlerde ülkemizde pek gözde olan imaj/imge araştırmaları çerçevesinde, özellikle Alman kültüründe Türk imajını konu edinen çalışmalar sistematik olarak gözden geçirilecek ve en sonunda kendi yaklaşımımız ortaya konmaya çalışılacaktır. Yapılan çalışmaların çokluğundan ötürü burada tamamına yer veremedik. Yalnızca yaklaşımımıza gerekçe olabilecek yetkinlikte olanlara öncelik tanınmış ve bunlar olabildiğince tarih sırasına göre ele alınıp, bakış açıları okuyucunun dikkatine sunulmuştur.

1. TÜRK İMAJI ARAŞTIRMALARI

Şenol Özyurt'un doktora tezi (1), Alman halk sanatında Türk imajı konulu en kapsamlı çalışma olarak kabul edilebilir. Özyurt, oldukça olumsuz olan Türk imajının, din düşmanı ve Hıristiyanlık için bir tehdit biçiminde ortaya çıktığını, kişiler içinse korku uyandırdığını belirtmektedir. Türk'ün ayrıca, yaşamı, gelenekleri vs. bakımından bir ilgi odağı haline geldiğine, karşılaştırma yaparken de Hıristiyan Avrupa'nın ölçüt olduğuna değinmektedir (2). İncelenen "Türk şarkıları"nda [Türkenlieder], halkın Türklere ilişkin görüşlerinde objektiflikten çok alay ve küçümseme görüldüğünü söyleyen Özyurt, dünyevi şarkılarda duygusallığın ön plana çıktığını; özellikle tarihsel şarkılardaki konuların güncelliklerini yitirdikçe, unutulduklarını, bunun yerine yine Türklere atfedilen cinayet ve gaddarlık öykülerine geniş yer verildiğini; kilise repertuarına giren dinsel şarkıların ise günümüze kadar ulaştığını saptamaktadır (3).

* S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

1) ÖZYURT, Şenol: Die Türkenlieder und das Türkenbild in der deutschen Volksüberlieferung vom 16. bis zum 20. Jahrhundert. Motive, Freiburger folkloristische Forschungen, Bd. 4. Wilhelm Fink Verlag, München 1972.

2) A.g.e., s. 21.

3) A.g.e., s. 139-140.

Bunun dışında edebiyat, anı, vaaz gibi yazılı türlerde yapılan imaj araştırmaları da önemli malzeme ve değerlendirmeler ortaya koymuştur:

Sargut Şölçün (4), Alman edebiyatına yansıyan Türk işçisi imajını irdeleyen, önemsenmesi gerektiğini düşündüğümüz bir noktaya parmak basıyor: 1974 tarihli bir kitapçıktan pasajlar vererek, yabancılarla evlenecek Alman kadınlarının gözünü »koca dayağı«, »harem hayatı« vs. gibi tehditlerle korkutmak isteyenlere, Almanya'da artık kurumsallaşmış »kadın evlerini« hatırlatıyor (5). İncelemesinde şu sonuca varıyor Şölçün (6): "Yabancı işçiler (öncelikle Türkler), edebiyatta bir **görev üstlenmişlerdir**. Eleştiri yapan yazara, nesnel varoluş koşullarıyla yardımcı olurlar. Okurun acıma duygularına hitabeden metinler çoğunlukta olsa da, edebiyattaki Türk işçileri, sanki tüketim toplumunun acımasızlığını kanıtlayan birer **motif** [vurgulama AOÖ] olmuşlardır. (...) «Doğu» ve «Batı» kaynaklı iki hayat tarzının ve anlayışının sivri uçlarıyla karşı karşıya geldiği bir durumu ve bu durumdan doğan çelişkileri anlamaya çalışmak, **kendimizi ve kendimizin karşısını** [vurgulama AOÖ] tanımakta hayli verimli sonuçlar verecektir."

Nuran Özyer 1983 tarihli bir yazısında, soruna "Almanlara **en çok yabancı kalan** [vurgulama AOÖ] Türklerin tek boy hedefi haline geldikleri" (7) ve istenmedikleri anlayışıyla yaklaşıyor. Alman çocuk edebiyatı üzerinde yaptığı incelemede "genel olarak hor görülen, içinde bulunduğu topluma entegre olmayan, siyah saçlı, siyah gözlü, koyu tenli olarak resimlenen bir Türk işçi çocuğu imajı" (8) saptamaktadır. Yazarların, "Kümmeltürke" (pis yabancı) diye alay edilen Türk çocuğuna Alman toplumunda merhamet duygusu uyandırma çabasında (9), acımayla birlikte bir "ikinci sınıf insan" değerlendirmesini algılıyor. Nitekim Özyer de, sorunun, "doğrudan insanların merhamet duygularına seslenmekle üstesinden gelinebilecek kadar küçük" (10) olmadığını vurgulamaktadır. Özyer, bir başka yazısında (11), "Alman Çocuk ve Gençlik

4) ŞÖLÇÜN, Sargut: Tarih Bilinci ve Edebiyat Bilimi. Dayanışma Yayınları: 9, Ankara 1982. (Ayrıca bkz. Das Bild der türkischen Gastarbeiter in der bundesdeutschen Gegenwartsliteratur. Doktora Tezi. Hacettepe Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1980).

5) A.g.e., s. 142 vd.

6) A.g.e., s. 153.

7) ÖZYER, Nuran: Edebiyat Üzerine, Gündoğan, Ankara 1994.

8) A.g.e., s. 50.

9) A.g.e., s. 48.

10) A.g.e., s. 51.

11) A.g.e., s. 68-79.

Edebiyatında Türk İmajı'nı, 70'li ve 80'li yıllar olmak üzere iki öbekte topladığı kitaplarda yeniden ele alıyor. Türk çocuklarının sosyal konumlarıyla içiçe incelediği Türk çocuğu imajının bileşenleri 70'li yıllarda, *yabancı dil sorunu, entegrasyon ve yabancılaşma duygusu*. 80'li yıllarda ise bunlara *kimlik sorunu, yabancı düşmanlığı ve re-entegrasyon* ekleniyor. Almanya'ya gelişleri sadece işsizlik bağlamında düşünülen "konuk işçi" Türkler, toplumdan dışlanmışlar ve "Türk Mahallesi" adı verilen yerlerde oturmak zorunda bırakılmışlardır. Böylece oluşturulan gerçekliğe bağlı olarak "içine kapalı, sorunlu ve kompleksli bir Türk çocuğu imajı görülmektedir." Yabancılaşma, dışlanmışlık, ikinci sınıf insan olarak görülme, güya topluma uyumsuzluk, "sarmısak kokulu, hırsız, pis, pinti, aptal, korkak" gibi yakıştırmalarla alay edilme, ya da hemcinsleriyle arkadaşlık kurabilmeyi başarsalar da onların anne babalarının önyargılı tutumu yüzünden yabancılaşmanın artması sorunları görünüm, din, dil, kültür, gelenek farklılığıyla açıklanır. 80'li yıllarda ise işlenen konuların başında "yabancı düşmanlığı" gelir. Türklerle karşı düşmanlığın, yalnızca farklılıktan değil, çoğunlukla ırkçı önyargılara dayandığı savını (12) kendi içinde çelişkili görüyoruz. Çünkü, ırkçının da temel düşüncesi, farklı olanı dışlamak, aşağılamak, yok etmektir. Düşmanlığın artmasını sağlayan etkenlerden biri olan işsizlik ise aslında sözde gerekçelerden birdir (nitekim Almanya'nın en güvenilir kamuoyu araştırma kurumu olan INFAS tarafından 1994 yılı, Ağustos/Eylül aylarında yapılan, "Almanların Türkiye görüşü" adlı araştırma "...Alman kamuoyunda, işsizlik sebebiyle, Türklerin, Almanların işyerlerine sahip çıktıkları ve bu yüzden düşmanlık duygularının ortaya çıktığı görüşü[nün] tamamen yanlış..." olduğunu göstermektedir) (13). Temel sorun Özyer'in de belirttiği gibi, Türk'ün, eşit haklara sahip insan olarak değil de, bir yaban, en azından geçici bir işçi olarak görülmesidir. Bunu, Alman toplumunda 70'li ve 80'li yıllarda değişmeyen klişeleşmiş önyargıların farklılıklara dayanması ve Türklerin, yabancılar içinde en fazla yabancı kalmaları ve kalacakları göstermektedir (14).

Selçuk Ünlü (15) 19. yy. Alman edebiyatında, 18. yy. ilk çeyreği ile 1900 arasında yayımlanan dram, şiir, gezi notları gibi türlerde ortaya çıkan ve ayrıca dergilere yansıyan Türk motifini araştırmıştır. Öyle görünüyor ki,

12) A.g.e., s. 75.

13) KIVANÇ, Cemil: "Almanlar Türkiye'ye ve Türklerle Nasıl Bakıyor". *Yeni Yüzyıl*, 6 Mayıs 1995. (Perspektif)

14) Özyer, N., a.g.e., s. 78.

15) ÜNLÜ, Selçuk: 19. Yüzyıl Alman Edebiyatında Türkiye ve Türkler. *Das Türkel- und Türkenbild in der deutschen Literatur des 19. Jahrhunderts*. Konya 1988.

Ünlü'nün çalışmasında gözlediğimiz bir gelişme, aşağıda belirteceğimiz yaklaşıma, açıklık getirebilecektir. Başlangıçta Hıristiyanlığa bir tehdit unsuru olarak görülen Türk, özellikle dinsel yazılarda ve edebiyatta bu açıdan ele alınırken; sonraları bu tehdit azaldıkça, daha çok Hıristiyan azınlıklar bağlamında söz konusu edilmektedir (16). Diğer yandan, Yunan hayranlığının çok yoğunlaştığı romantik döneme paralel olarak J. W. von Goethe (1749-1832), Friedrich Rückert (1788-1866) gibi şairlerde ve daha sonra Doğu'yu bizzat gören gezginlerin yazılarında gördüğümüz olumlu bakış açısının, aslında imaj sorununun göreceli olduğuna, "Barbar vs" gibi nitelermelerin işlevsel olarak kullanıldığına bir kanıt olmalıdır.

Orhan Gökçe'nin çalışması ise özel bir konuya eğiliyor: Belli bir olay (Başbakan Turgut Özal'ın Federal Almanya'yı ziyareti) üzerine basında çıkan haberlerin içerik analizi. Kendinden önce yapılmış iki çalışmaya işaret eden Gökçe, bunların özetle; yabancıların, bu arada Türklerin, Alman basın-yayın organlarında genellikle suç, sansasyon, yabancılar ve işsizlik sorunu vs. gibi olumsuz bağlamlarda haber konusu yapıldığı sonucuna vardıklarını belirtiyor (17). Klaus Merten (Das Bild der Ausländer in der deutschen Presse. Ergebnisse einer systematischen Inhaltsanalyse. Zentrum für Türkeistudien/Türkiye Araştırmaları Merkezi 2. Frankfurt/M 1986)'in araştırma sonucu, özellikle özkimlik, özgüvenlik endişesinin, Alman toplumunun yabancılar bakış açısını nasıl belirlediğini göstermesi bakımından önemli (sorunun bu yönünü, Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesinin gerçekleştiği günlerde, bizzat gözlemlemiştim: Görüştüğüm Alman arkadaşların hemen hepsi, bu birleşmeye, özellikle zorlanacak ekonominin sonucu olarak sosyal güvenliğin tehdit altına gireceği düşüncesiyle, çekimser bir yaklaşım içindeydiler). Gökçe her iki çalışmada da, yabancıların bir tehdit unsuru olarak görüldüğüne ve Almanların perspektifinden değerlendirildiklerini ortak olarak tespit ettikten sonra, şu hipotezleri ortaya atıyor: 1. Olumsuzu ön plana çıkarmak kitle iletişim araçlarının yapısal bir sorunudur; yabancıların negatif ele alınmasını bu genel tutum içinde değerlendirmek gerekir. 2. Bu gerçekten hareketle; basın-yayın araçları, etnik azınlıkların haber konusu yapılmasında özellikle (cinayet, uyuşturucu, çatışma) gibi kötü karakterli olaylara ağırlık vermektedir. Dolayısıyla, pozitif olayların,

16) A.g.e., s. 75, 91, 103 vd.

17) GÖKÇE, Orhan: Das Bild der Türken in der deutschen Presse. Eine Inhaltsanalyse der Berichterstattung zum Besuch des türkischen Ministerpräsidenten Turgut Özal im Herbst 1984 in der Bundesrepublik Deutschland. Beiträge zur deutschen Philologie, Bd. 64, Glessen 1988, s. 6-7.

normlar içinde kalmasından ötürü, haber değeri yoktur, ancak normlardan bir sapma söz konusu olunca konu ilgi çekici hal almaktadır (18). 3. "Thematisierung [konulaştırma], persönlicher Einfluß [kişisel etki], Ethnozentrismus [halkmerkezcilik], Negativismus-Faktoren [olumsuzlama etkenleri], Relevanz [önem]" gibi haber faktörleri Türkler için dezavantajdır. 4. Yukarıdaki faktörlerden, haberin mahiyetini olumlu yönde etkileyebilecek olan ve Türklerin Alman toplumu içindeki yerleri bakımından yoksun buldukları "persönlicher Einfluß" faktörü (Özal'ın bir resmi ziyareti dolayısıyla) söz konusu olursa, durum değişik bir görünüm kazanacaktır.

Gökçe'nin kendi vardığı sonuçlar özetle şöyle: Son haber faktörü söz konusu olunca, Türkler bizzat değil, ancak kendileri için ya da kendilerine karşı alınan önlemler bakımından haber konusu olmakta ve tamamen edilgen kalmaktadırlar. Okuyucularda oluşan izlenim, Türklerin bir yandan özel toplumsal sorunların yaratıcısı, diğer yandan da lehine önlemler alınması gereken (muzzarip)ler olduğu yönündedir. Yani bir taraftan istikrar için tehlike oluşturabilecek durumdayken, diğer taraftan mevcut istikrardan yararlanmaktadırlar (19). Önemli tespitlerden biri de, Türklerin tiplenmesi konusu. Gökçe'nin (20) verdiği alıntılar ve yorumundan anlaşılan şu: Davranışları İslam tarafından belirlenen, entegre olmaya karşı dirençli, problemlili, tehlikeli ve fakir. Türkiye'dekiler ise her an Almanya'ya akın etmeye hazır. Olumlu sayılabilecek özellikler (misafirperverlik gibi) önemsiz kalıyor.

Onur Bilge Kula (21), çalışmasında "Haçlı Seferlerine katılmış savaşçıların, tüccarların, gezginlerin izlenimlerini, Alman uyruklu tutsakların anılarını, din adamlarının yaklaşımlarını, yazıncıların bakışını, filozofların düşüncelerini içeren kapsamlı bir metin yelpazesi" (22) içinde gerçekleştirmiş. İmaj araştırmalarının çok büyük bir özenle yürütülmesi gereğine işaret eden Kula, özkültürü yüceltme eğiliminin, hem özkültüre hem de öbür kültüre olumsuz etkiler yapacağını belirtiyor ve araştırması boyunca bunu uygulamaya çalışıyor. Bu çalışmada, Alman açısından "yabancı kimlik" in oluşumuna katkıda bulunan çok ilginç malzemeler gözler önüne serilmektedir. Ancak ele alınan

18) A.g.e., s. 8 vd.

19) A.g.e., s. 183.

20) A.g.e., s. 174 vd.

21) KULA, Onur Bilge: Alman Kültüründe Türk İmgesi I, Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 5, Adana 1992 (Alman Kültüründe Türk İmgesi II, Gündoğan Yayınları, Ankara 1993).

22) A.g.e., s. s. 22 vd.

eserlerin, Almanların Türkler hakkındaki düşüncelerini tamamıyla yansıtabildiğini söylemenin yanıltıcı olacağını belirten Kula (23), yazılı metinlerden hareketle da nesnel sonuçlara varılabileceğinden haklı olarak şüphe duymaktadır; çünkü olağan olmakla birlikte, bu metinler çoğunlukla coşkulu ve abartılı duygularla kaleme alınmışlardır ve objektif bir fikir veremezler. Kula, "böylece Türklere ilişkin izlenimlerin belli bir imaja dönüşmesine katkıda bulunan genellemeleri irdelemeye" (24) çalışırken, bunların "zamanla pek sorgulanmayan kalıplara dönüşme sürecinin" (25) bilincindedir, bunu önemli buluyoruz. Ayrıca onun, "imge araştırmaları 'yabancı'yı ve 'öz'ü eleştirel değerlendirmeyi olanaklı kıldığı ölçüde nesnel ve işlevlidir" (26) görüşünü paylaşıyoruz.

Binnaz Baytekin (27), Almanya'da Türk işçi çocuklarının imajını konu alan çalışmasında, araştırma alanını dört Alman ve dört Türk yazarın Alman dilinde yazılmış eserleriyle sınırlamış. Alman yazarların kalemyle, çocukların resmedilmesi şöyle gerçekleşiyor: Türk çocuğu yabancı ve ilginçtir. Büyük ailelerden, fakir köylerden gelirler; sıcak iklimden, yedikleri baharatlı, soğanlı ve sarmısaklı yiyeceklerden ötürü bedenleri değişik kokar. Almanlar başörtüyle gezen Türk hanımları garipseler. Tüm kadınlar kısa ve şişmandır. İşçiler, yerli halkın dışladığı semtlerde yaşar (28).

Görüldüğü gibi, ortaya çıkan tablo, bir Almanın karşıtını yansıtmaktadır. Bu fiziksel özellikler daha sonra davranışlara aktarılmakta, (işsizlik gibi) bir çok olumsuz gelişmenin sorumlusu olarak görülmekte, ve sonuçta Alman yaşıtları, bunların ebeveynleri ve öğretmenleri tarafından dışlanan çocuklar kendi gruplarını oluşturmakta, böylece karşıtılık daha da artmaktadır. Baytekin'in tespitine göre; Alman yazarlar Türk çocuklarının tek yönlü entegrasyonuna karşıdır; önyargılar karşılıklı terkedilmeli, Almanlar ayrıca kendilerini yabancıların yerine koyabilmelidir. Birçok insancıl sorunlar ancak dostça yaklaşmayla çözümlenebilir (29).

23) A.g.e., s. 23.

24) A.g.e., s. 27.

25) A.g.e., s. 26.

26) KULA, Önur Bilge: "Goethe ve Türkler". Wilfried Buch'un Anısına (1926-1994) Wilfried Buch zum Gedenken. Yay.: Kenan Mortan, Sibylle Winkelmann, Mersin 1994, s. 121.

27) BAYTEKİN, Binnaz: Das Bild der türkischen Migrantenkinder in der deutschsprachigen Kinderliteratur. Es-kişehir 1993.

28) A.g.e., s. 128.

29) A.g.e., s. 133.

Türk yazarlar inanç, alışkanlık, memleket özlemi ve fakirlik sorunları üzerinde durmakta, Almanya'ya giden çocukların öğretmenleri tarafından milliyetçi fikirlerle doldurulduğunu ve yabancı ülkede kıyafetleri ve çekingen davranışlarıyla hemen göze battığını dile getirmekteler. Özellikle oradaki okul yaşamı çocuklar için derin etkilenmelerin olduğu ve yabancılıklarını çok duyumsadıkları bir dönem. Alman yazarlarca fazla üzerinde durulmayan (30) dil engeli ise bu yabancılaşımda en önemli etkenlerden biri. Dış görünüş, sınıf farkı ve yabancılıklarıyla, ve yabancı düşmanlığının hedefi olarak Türk çocukları, Alman yazarların daha çok ilgisini çekerken, Türkler arasında sınırlı sayıda yazar aynı konuya eğilmekte; onlarsa yabancılanmanın içyaşantısal yönünü ele almaktalar. Sorunların odağında, Baytekin'in sonuç bölümünde kavramlar halinde vurguladığı önyargılar, yabancı düşmanlığı, dil, kültürel kimlik ve entegrasyon gibi birbiriyle çok ilintili olgular yatmaktadır (31).

Çağatay Özdemir, yabancılara karşı önyargıların, hissedilebilir bir şekilde çoğalmasını 'yabancı düşmanlığı' kavramıyla karşılandığını belirtiyor. Yabancı düşmanlığının, özellikle neo-nazi ve aşırı sağcılarla birlikte anıldığını ve yalnızca bunların yabancı düşmanı sanıldığını hatırlatan Özdemir, bunun bir hata olduğunu vurguluyor. Çünkü, Özdemir'e göre "yabancı düşmanlığını belirleyebilmek için, önce değer, tutum, stereotip ve ön yargı kavramlarının hangi anlamlar içerdiğini ortaya koymak gerekiyor." (32) Bütün bu kavramlar hakkında doyurucu bilgiler verip konuyu sosyolojik açıdan anlaşılır kılan Özdemir, "Biz-onlar, iç grup-dış grup bağlamında ön yargı kavramına dayanılarak yapılan açıklamaların yanısıra" (33), G.W.Allport'a (Die Natur des Vorurteils, Köln 1971) dayanarak, azınlıklara karşı yöneltilen ön yargıların oluşumunu teşvik eden sosyo-kültürel şartların çokluğuna dikkat çekiyor. Yazısının ikinci bölümünde (34), "Alman Tarihinde İlk Yabancılar" üzerine bilgilerle, sorunun tarihçesini sergileyen Özdemir, Türklerin niçin sorun olarak algılandığına cevap ararken, özellikle "Alman Ruhu"na işaret ediyor: "Günümüzde Alman millet kavramı etnik ve kültürel eksenlidir. Ulusal duygular ulus-devletten önce geliştiği için, Alman ulusu organik kültürel, din veya ırk birliğine dayalı bir topluluk olarak al-

30) A.g.e., s. 143.

31) A.g.e., s. 148 vd.

32) ÖZDEMİR, Çağatay: "İşçi Göçü ve Almanya'da Yabancı (Türk) Düşmanlığının Teorik Açıklaması". Türk Yurdu 14 (83), 1994, s. 47.

33) A.g.m., s. 52.

34) ÖZDEMİR, Ç.: "Alman Tarihinde İlk Yabancılar". Türk Yurdu 14 (84), 1994, s. 31-37.

gılanmıştır. Almanya'daki yabancılar (Türk) sorununun özü, Almanya'nın ne derece bir 'ulus' temasına dayandırılarak inşa edildiğine ilişkin verilecek cevapta aranmalıdır. Etnik ve kültürel boyutların ağır bastığı bir 'Kulturation' (kültürel ulus) temelinde dayanan Alman toplumu, son derece dışlayıcı özelliklere sahiptir." (35) Özdemir, ayrıca medyayı, yabancı düşmanlığını besleyen bir kaynak olarak değerlendiriyor. Bunu, yukarıda anılan INFAS araştırmasının sonuçları da doğrulamaktadır; Alman yazılı ve görüntülü basınının, kamuoyu üzerinde oldukça etkili olduğu, ayrıca politikacıların da yine olumsuz tavırları ile bu düşüncüyü güçlendirdikleri anlaşılmaktadır (36). Günter Walraff, "gerek televizyon, gerek [se] basın daha çok aptallaştırma organları olarak çalışıyor. Bir *fast food*' gazeteciliği var. İnsanları aydınlatmak değil, yüzeysel şeylerle tıka basa doldurmak önemli. (...) Bunlar aslında aydınlanmış ve reşit yurttaşlar istemiyorlar." demektedir (37). **Thea Bauriedl** (38), Alman toplumundaki yabancı düşmanlığının psikolojisi konulu yazısında, Çağatay Özdemir'in gerekçelerini ve çıkarımlarını doğrulamaktadır.

Keza **Yüksel Pazarkaya**, yabancı düşmanlığını ısrarla neo-nazi ve ırkçılarla birlikte anmasına karşın, onlara seyirci kalan, hatta alkış tutan yurttaş yığınlarını da bundan sorumlu tutmaktadır. "Kalabalık caddelerin ortasında, metro vagonunda, tramvayda, otobüste bir yabancıya[,] yabancı düşmanı dazlaklar musallat oldukları zaman diğer yolcular ve gelip geçenler ya keyifle seyrediyorlar, ya da başlarını çevirip görmezden geliyorlar. Asıl korkunç olan, bu *tavır*, bu *mentalitedir*." (39) Hem bu mentalite hem de, Gökçe ve Özdemir'in yakındığı medya sorunu bağlamında şu saptamayı yapıyor Pazarkaya: "*Deneme türünde girilen yazı cambazlıklarıyla, şiddet eylemcileri, pusulalarını, yönlerini şaşırmış, işsiz ve eğitimsiz gençler* olarak hafife alınıyor. Masumane *ulusal kimlik* sorunu, buna ilişkin doğal hak, ustaca becerili dil labirentlerinde girilen karışık ve karmaşık savlarla doğrudan *milliyetçilik* kanalına oluklandırılıyor ve bu doğal hak için hoşgörü bıçağı insanın boğazına dayanıyor." (40)

35) A.g.m., s. 35.

36) KIVANÇ, C., a.g.y.

37) KUYAŞ, Nilüfer: "Entellektüel Bakış". Milliyet, 7 Nisan 1995. (Almanya'nın tanınmış muhalif yazarlarından Günter Walraffa göre Alman Aydınları kış uykusunda)

38) BAURIEDL, Thea: "Zur Psychologie der Ausländerfeindlichkeit in unserer Gesellschaft". Namo Azlı: Fremd in einem kalten Land. Ausländer in Deutschland. Herder/Spektrum, Bd. 4130, Freiburg vs. 1992, s. 156-170.

39) PAZARKAYA, Yüksel: Mölln ve Solingen'den Sonra Almanya Üzerine, Sis Çanı Yayıncılık 5, İstanbul 1995, s. 18.

40) A.g.e., s. 19.

Yıllar önce, Almanların yabancılara (Türlere) karşı takındığı üstünlük tavrını, ulusal kimliklerinin gerisine düşmek biçiminde eleştiren Pazarkaya, Almanların birleşmesinden sonra, "azınlıkların hukuksal ve insansal kimlikleri sorusunu örtecek denli" öne çıkan aynı halkbenci tavrı, *kimlik sorununun* yeni boyutu olarak değerlendiriyor [?]. "Alman kimliği sorusunun, dumadan çeşitlenmesi yapılıyor. Bu çeşitlemeler sırasında hanel getirdiği sanılan, ya da Almanlığın ters tanımı olarak algılanan her şey, *düşman imaj* olarak ilan ediliyor, değersiz gösteriliyor." (41) Kültürlerarası bir konumda bulunan Pazarkaya, Ben ve Öteki kutuplaşmasını aşmış biri olarak, "birlikte yaşamda tek yönlü kimlik sorusu ve sorunu yoktur" (42) diye düşünüyor haklı olarak. Çünkü, "...bir görelilikler bütünü olarak, birçok öznelğin oluşturduğu bir mozayik olarak" (43) algılıyor toplumu ve etnorelativist düşünüyor. Gereğinde "Öteki gibi olmayı deneyimle[yip], böylelikle de tek-merkezci Batı düşüncesinin alışılmış kalıplarından kurtul[abiliyor]. Çoğunluğun değil azınlığın bilinciyle düşün[üyor]." (44) Ve O'nun gibi, "Almanya'daki göçmenler de, tıpkı *Birinci Dünya Savaşı'nda* gönüllü yazılan *Musevi* Alman yurtseverleri gibi, sağlanan birleşmeyi en içten, koşulsuz nedensiz ve hiçbir ikircime düşmeden benimsediler. Bu tavır, bir yandan onların inançlarının ifadesiydi, öte yandan azınlıklar, *ulusal kimliğinden hoşnut* [görünen] Almanlarla daha iyi, daha uyumlu bir birlikte yaşamayı ve birlikte çalışmayı umuyorlardı. Bu istemleri gerçekleşmedi.

Tam karşıtı; *dönüşüm süresinde* unutilan bu azınlıklar, birleşmeden sonra da kin ve nefretin yepyeni bir niteliğiyle ve yepyeni bir boyutuyla karşı karşıya geldiler. Hoyerswerda, Rostock, Mölln, Solingen ve daha sayısız diğer kent adı, yeni birleşik Alman tarihinin merhalelerinin belirliyor." (45)

Yüksel Kocadoru, oldukça kapsamlı doktora tezinde olumsuz (düşman) Türk imajının köklerini Viyana'nın kuşatılmasından ve İstanbul'un fethinden daha eskilerde arıyor (46): Bu dönemler esasen 1. Haçlı Seferi'nde yaratılan imajın devamı aşamalarını yansıtmaktadır. VI. yy. (İ.S.) Bizanz kaynaklarında rastlanan "Türk" sözcüğü dolayısıyla daha eskiye de gitmek olasıdır. 10. yy.dan

41) A.g.e., s. 25.

42) A.y.

43) GÖKBERK, Ülker: "Sürgünde Yazın, Yazında Sürgün. Yüksel Pazarkaya'nın Ben Aranıyor'una Bir Yaklaşım". Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi VIII. Studien zur deutschen Sprache und Literatur. Prof.Dr. Şara Sayın'a Armağan Sayısı, İstanbul 1993, s. 83.

44) A.g.m., s. 85.

45) PAZARKAYA, Y., A.g.e., s. 33.

itibaren İslamı benimseyen Türkler, Batı karşısındaki kültür eksikliğini kapatıp, savaşçılıklarıyla korkulan bir güç [karşıt tip] olarak belirmeye başlarlar. Çok farklı siyasi çıkarlar gözeten güçler artık birleşebilecekleri "ortak" bir düşmanına sahiptirler. II. Haçlı Seferi'ne çağrı yapılan Clermont Konsili'yle (1095) "hıristiyanlığın düşmanı Türk" ilk kez belgelenir. Haçlı seferlerinin gerçek amacı ise kutsal yerleri ellerinde bulunduran Selçuklu Türklerinin kovulmasıdır. Ve bu düşünce yüzyıllar sonrasına aktarılagelmiştir. Kocadoru'nun, 1402'de Timur'un Yıldırım Bayezid'i yenmesiyle oluşan uygun ortamdan Avrupa'nın niçin yararlanmadığı sorusuna getirdiği açıklamalar önemli: İşledikleri günahlara karşılık tanrının bir cezası olarak gördükleri Türk tehlikesinin geldiği gibi birden sona ermesi rahatlatıcı etki yapmıştır (47); ikinci olarak; "karşıt tip" in yenilmesi ve gücünü yitirmesi, Avrupa'nın kendi iç sorunlarına dönmesine neden olmuştur. Üçüncü olarak, halkın Türklere karşı olumsuz bir tavrı yoktur; işgal bölgelerindeki hıristiyan halk en nihayet Türkler yerine, eski efendileri tarafından yönetilmeyi tercih etmişlerdir (48).

1453'de İstanbul'un fethiyle canlanan düşman Türk imajının, stereotipik ve abartılı söylemlerle dile geldiğini zengin belgelerle gösteren yazar, bu söylemler arasında İncil'den öğelerin de bulunduğunu belirtmektedir (49). Anti-Türk propagandasının köklerini araştırırken, Kocadoru şu etkenleri saptama yoluna gidiyor: 1. Geleneksel Hıristiyan-İslam çatışması, 2. İslam dininin bir alternatif olarak görülmesi, 3. Hıristiyan-Avrupa topraklarında Türk fetihleri, 4. Avrupa ve bir ölçüt olarak Avrupa kültürü, 5. Türklerin, Katolik bir Avrupa'nın gerçekleşmesinde engel olarak görülmesi. Bu antipropagandanın yürütülmesi esnasında iki önemli husus en önemli sermaye olarak kullanılmıştır: Din ve siyaset. Kocadoru, siyasetin gerektirdiği yerde, Türk imajının birden düzeltilmesi çabalarını da saptıyor (50). İmajın böylece istenen yönde oluşturulabileceği vurgulanarak, kullanılan gezi notları, seyahatnameler, gazetenin öncüsü yazılı-basılı araçlara ve sözde Türk kıyımlarını ve zorbalıklarını anlatan, ve bu arada geleneksel sayıları kullanıp İncil'deki olaylara anıştırma yapan rapor etme vs. gibi tekniklere dikkat çekiliyor. Buna göre, Türkler çocuk katili, ırz düşmanı,

46) KOCADORU, Yüksel: Die Türken. Studien zu ihrem Bild und seiner Geschichte In Österreich. Doktora Tezi, Eskişehir [1990], 26 vd.

47) Bkz. aynı a.g.e., s. 96.

48) A.g.e., s. 64 vd.

49) Bkz. a.g.e., s. 87.

50) A.g.e., s. 162.

şeytan, acayip, yamyam, insan katlederken hiç ayırım yapmayan korkunç yaratıklar olarak gösterilir ve bu belli bir şema dahilinde daima tekrar edilir (tıpkı imaj yaratmak amacıyla hazırlanan bir reklam spotunda olduğu gibi); diğer yandan kendi başarıları abartılıp Hıristiyanlar idealize edilirken, Türk korkusu körüklenir. Başarılar arttıkça alay ve yergi yöntemi ihmal edilmez (51). Kocadoru, bu hususların, tarihi gerçeklerle karşılaştırılması açısından bazı ek bilgiler de veriyor (52). Türk imajı, 18. yüzyıldan itibaren değişik görünüşler almıştır: "Binbirgece masalları" ile bir yandan egzotik-erotik doğu imajı pompalanırken, Montesquieu gibi yazarların öncülüğünde **ırkçı çizgiler** bu imajı belirlemeye başlar (53). Montesquieu'nün temelini attığı ve 18. yüzyıl sonlarında yayımlanan gezi notlarıyla pekiştirilmeye başlayan yeni anlayışın özü şudur: Doğu geri kalmış, vahşi ve kültürsüzdür (54). Bu anlayışa göre özgürlük ülkesi olan Avrupa, hemcinslerini Türk boyunduruğundan kurtarma rolünü üstlenmelidir. Nitekim Avrupa düşüncesinin temelini oluşturan Antik uygarlığın doğduğu Yunanistan'ın kurtarılması özellikle gündeme gelir; 19. yüzyılda (kişisel komplekslerinin motive ettiği) Byron'ın kişiliğinde simgeleşen aşırı bir Yunan hayranlığı ile birlikte Türklere karşı yeni bir haçlı zihniyetinin canlanması böyle açıklanır (55).

Yıllar içinde çıkarların oluşturduğu Osmanlı-Avusturya silah arkadaşlığı ve bunun sonucunda olumlu yönde değişen Türk imajını saptayabiliyoruz. Artık ezeli düşman, duruma göre ya Ruslar, ya İtalyanlar ya da bir başka olabilmektedir (56)

Yeni şartların oluşmasından sonra, yabancı işçi göçüyle Türklerin Avusturya'da yeniden boy göstermesiyle birlikte Türk imajının yeniden biçimlendiğini de ömekleyip yorumluyor Kocadoru. Türk bir "yabancı" olarak artık "öteki"dir ve küçümseyici, aşağılayıcı dışlayıcı önyargıların hedefidir. O en azından entegre, yani asimile edilmelidir (57). Kitle araçlarının imaj oluşturma konusundaki rolünü, Avusturya basınının "kuşatma sendromu" [Viyana'yı kuşatan düşman Türk] (58) ile açıklayan Kocadoru'nun yaklaşımı farklıdır: O, imajın bi-

51) A.g.e., s. 108-196.

52) A.g.e., 196-228.

53) A.g.e., s. 243.

54) A.g.e., s. 245.

55) A.g.e., s. 254.

56) A.g.e., s. 321 vd.

57) A.g.e., s. 366-415.

58) A.g.e., s. 421 vd.

linçli ve amaçlı olarak hazırlanan bir olgu olduğuna işaret eder: "Oluşturulan bu imaj (ki herşey ve herkes hakkında olumlu veya olumsuz imaj oluşturulabilir) daha sonra imajı oluşturanlar tarafından özellikle basın-yayın, 'bilim' ve sanat yollarıyla geniş kitlelere aktarılır, onlara uzun vadede kabul ettirilir ve bundan uzun vadede çıkar elde edilir" (59).

Bozkurt Güvenç ise çok tartışılan kitabında , İtalya, Almanya, Avusturya, İngiltere, Fransa, Amerika gibi ülkelerdeki Türk imajlarının, Türk kimliğinin bir parçası olduğu tezini savunmaktadır (60). Şayet bu doğruysa aynı gerekçeler ve çoğunlukla son derece olumsuz olan kimlik özellikleri (61) bu adı geçen milletler için de geçerli olacağından bizim için bir sorun yok demektir. Halbuki **Faruk Şen** (62) Batı Avrupa'nın, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uzun süre belirli bir düşman resmi [imajı; AOÖ] ile birlikte yaşadı derken, düşman imajın, daha çok "öteki" olduğunu vurguluyordu. Marksizmden sonra "2 Ağustos 1990 tarihinden itibaren Avrupalı için düşman resminin şekilleri iyiden iyiye belir (...)meye başladı: Beli kılıçlı *Humeyni*'nin yanına yavaş yavaş elinde tabanca bulunan *Saddam* da gelmeye başladı. (...) Yakındoğu'daki savaş, gözleri ister istemez Türkiye'ye İslam'a ve Avrupa'da yaşayan bizlere doğru çeviriyor. Alman basın ve yayın organları olaya yavaş yavaş bir Hıristiyan-İslam çatışması havasını vermeye başladılar. (...) Böylece, yavaş yavaş yeni düşman resminin hatlarını çizmeye başlayan Batı Avrupalı, Türkiye'yi de müslüman bir ülke olarak bu tabloda bir yere oturtma çabası içine giriyor" (63).

Nitekim **Ozan Ceyhun** (64), böyle çabalar içindeki Batı Avrupalının, yani Almanın "normalleştirilmesi" gereğinden söz etmektedir. "...ne ilginçtir ki, bir zamanlar bando mızıkla ile karşılanmış olan bu "konuk işçiler, artık ABD'den sonra dünyanın ikinci büyük gücü olmaya soyunan bu ülkenin kalkınmasında kendilerinin de paylarının bulunduğunu düşünüp, buraya yerleşmeye kalkışınca, birden kıyamet koptu. Hemen yabancı oldukları anımsandı, derhal tu kaka edildiler. Bu yeni göçmenlere en doğal hakları bile çok görüldü. Örneğin, yerel seçimlerde, evlerinin önlerindeki çöp bidonları hakkında konuşmalarına

59) KOCADORU, Yüksel: "Avrupa ve Türk İmajı". Türk Dünyası Tarih Dergisi 7 (84), 1993, s. 15.

60) GÜVENÇ, Bozkurt: "Türk Kimliği, Kültür Tarihi'nin Kaynakları. Kültür Bakanlığı Yay. 1549, İnsanlık Tarihi Dizisi 2, Ankara 1994, s. 290-333.

61) Bkz. a.g.e., s. 291-293.

62) ŞEN, Faruk: Bonn-Ankara Hattı, Önel Verlag, Köln (t.y.), s. 126-129.

63) A.g.e., s. 128 vd.

64) CEYHUN, Ozan: Almanya'da Bir Türk. Sis Çanı Yayınları 6, İstanbul 1995.

bile izin verilmedi." (65) Bavyeralı bir Alman Berlin'e gelip hiç politikayla ilgilenmese bile, rasgele bir partiye oy vererek görüş bildirme hakkına sahipken, yıllardır Berlin'de yaşayan bir Türkten bu hak esirgeniyordu ısrarla, derken Türkün Alman karşısındaki konumunu dile getirmiyor mu? "*Bugün 'normal' diye niteleyebileceğimiz Almanlar bile, nedense korkuyorlar yabancıardan, gelecekleri için bir tehlike olarak görüyorlar onları. Bu korkuyu da tutucu (konservatif) politikacılar çok ustaca kullanıyorlar. (...) 'Normal' Alman bizi anlamıyor. Dllimiz ona yabancı. Barış Örgütü üyelerinin Körfez Savaşı sırasında bütün dünyada düştükleri durum gibi, biz de bir iletişim krizi yaşıyoruz bugün Almanya'da.*" (66)

2. ETNOLOJİK DEĞERLENDİRME

Şimdiye dek Türkiye'de yürütülen Alman kültüründe Türk imajı araştırmaları göstermektedir ki, imajı belirleyen hakim bakış açısı genellikle sınırlıdır. Daha net söylemek gerekirse, incelenen belgelerde saptanan ipuçları, Almanların Türklere ilişkin görüşleri olmaktan ziyade, etnolojide elemanter kabul edilebilen benmerkezci davranışa uymaktadır. Söz konusu çalışmalarında, yabancı (burada Türk) imajının, Alman kimliği bağlamında ele alındığı düşünülürse, kalıpsal önyargılar olduğu vurgulanan bu görüşlerin yanında Almanların kendi sorunu olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Sey (67), Almanya'daki ırkçılığın Nazizmden daha köklü bir miras olduğunu belirtirken, dayandığı noktalardan biri de budur.

Bu nedenle, kendi çalışmamızda (68) başka sosyal gruplardan duyulan korkuların dile getirilmesi esnasında, aslında özbenliğin ifade edildiği; yabancıнын olabildiğince kötü betimlenmesinin, özbenliğin o ölçüde yüceltilmesi anlamına geldiği tezinden hareket ettik. Yani Almanın Türk imajında, Türk kimliğini değil, aslında onun nasıl olmamak gerektiği konusundaki ilkelerini ve kendisi hakkında geliştirdiği olumlu imajını buluruz. Amacımızı; bu tezimizi doğrulayacak ipuçlarını, Alman halk sanatının, Türk'ü dolaylı içeren ürünlerinden ortaya çıkarıp, yorumlamak biçiminde belirledik. Araştırma malzememizi; 19. yüzyıldan kalma ve eğitim amacını yadsımayan popüler bir okul

65) A.g.e., s. 93.

66) A.g.e., s. 94 vd.

67) SEY, C.: Almanya'da Yabancı Düşmanlığı Nazizmden Daha Köklü Bir Miras". Birikim 45/46, İstanbul 1992.

68) ÖZTÜRK, Ali Osman: "19. Yüzyıl Popüler Alman Sanatında Türk Motifinin İşlevi üzerine Etnolojik Bir Yaklaşım." Folklor/Edebiyat 4, 1995, s. 45-52.

şarkısı (Kaffeelied), iki hayali resim (Neuruppiner Bilderbogen), bir pazar yeri şarkısı (Bänkelsang: Das Wiederfinden zweier Liebender auf dem Schlachtfelde von Larissa), ve Almanca iki deyim ("einen Türken bauen" ve "Kümmeltürke") oluşturdu.

Yöntem olarak işlevselcilik çerçevesinde; önce metin içi, sonra metin dışı işlevlerin saptanması yoluna gidildi. Doğrudan konuyu oluşturmayan, ancak konunun parçalarından ve kendi içinde bir dinamizmi olan "Türk" ögesinin, incelediğimiz malzemede bir "tip motifi" işleviyle karşımıza çıktığını gördük. Sonuçta tersinden yorumladığımız bu "tip motifi"nin, söz konusu türlerin yönelildiği okuyucu/izleyici kitlesi için güzel davranış modelleri sunma işlevine hizmet eden "karşıt model" olduğunu saptadık.

Bu saptama ise; etnolojide kabul edilen, özgüvenin ve dolayısıyla özbenliğin oluşumu aşamasında, yabancı olanın olumsuzlanması demek olan "halkbencilik"e, yani kendi kültüründen olmayanlara karşı takındığı üstünlük tavrına uygun düşmektedir.

Sonuç olarak; günümüzde çok önemsenen, Avrupa ve Almanya'daki Türk imajının aslında Türklerin değil, o imajı yaratanların bir sorunu olduğunu söylemek istiyoruz. **Vural Ülkü**, Martin Luther'ın Türklere bakışını incelerken, bunları, "asırlar boyu tehlikenin doğudan geldiğini gören (...) bir milletin bilinçli ve bilinçaltı korkularının ve endişelerinin de etkisi vardır" (69) diyor ve "birçok şeyi de devri ve devrinin şartları içinde değerlendirmek gerekir" diye ekliyordu. Türklere karşı her türlü insanlık dışı muameleyi yaptıktan sonra, fırsat düştükçe Türkleri kötülemekte başı çeken Almanların davranışını bir gazeteci şöyle değerlendiriyor: "Kısacası, bütün demokrasi ve insan hakları kaygıları bir yana ben, Almanların Türkiye'yi kötüleyerek burada Türklere karşı yapılanları da kolektif bilinçaltılarında bir şekilde dengeleyip rahatladıklarını görüyor ve bunun ancak Freud'luk bir vaka olduğuna inanıyorum." (70)

3. BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ

Bu bibliyografyada; imaj konusundaki çalışmalarımız esnasında tespit ettiğimiz; özelde Alman, genelde ise sınırlı olmakla birlikte Avrupa kültüründe Türk ve Doğu imajı araştırmalarına (ve az da olsa bu araştırmalarda kullanılan ya da kullanılabilir) kitaplara, makalelere ve malzemelere; ayrıca yayımlanma-

69) ÜLKÜ, Vural: "Doğumunun 500. Yılı Dolayısıyla Martin Luther ve Türkler". Milli Kültür, Sayı 42, 1983, s. 30.

70) ZAPÇIOĞLU, Dilek: "Ah Freud, neidesin!". Yeni Yüzyıl, 7 Mayıs 1995.

mış doktora ve yüksek lisans tezlerine yer verilmiştir. Doğrudan imaj araştırması olmayıp, ancak konuyla ilgili tarih, sosyoloji, müzik vs. alanında yayımlanmış eserler ile imaj konulu bazı kitaplar üzerine, dergilerde yayımlanan eleştiri ve tanıtımları yarar gördüğümüzden bibliyografyaya aldık. İmaj araştırmalarına malzeme olan Alman edebiyatı ürünleri bibliyografyada gösterilmemiştir.

Yazar soyadlarının alfabetik sırasına göre verilen çalışmaların büyük bir bölümü gözden geçirilmiş; künyeleri tam olarak verilmiştir. Eksik olan künyeler ise henüz görülemeyen araştırmalara aittir. "Kitaplar" ve "makaleler" diye ikiye ayırdığımız bibliyografyada, ansiklopedi ve elkitabında yer alan yazıları kitap bölümüne aldık. Ayrıca, kapsamlarına göre yayımlanmamış tezler "Kitaplar" bölümüne; değişik sempozyum ve kongrelerde sunulan bildiriler ise "Makaleler" bölümünde gösterilmiştir. İleride tamamlamayı planladığımız bu bibliyografya çalışması eksiksiz değildir; ancak yazımız dolayısıyla ilgilenenlere ve bu alanda çalışacak araştırmacılara yardımcı olmak amacıyla, şimdilik bu haliyle yayımlama yolunu seçtik (değerli okuyucularımızın, bu konuda yapacakları uyarılara ve verecekleri ek bilgilere minnettar kalacağımızı belirtmek isteriz).

Bibliyografyada Kullanılan Kısaltmalar:

- AE: *Anadolu Ekspresi*. Yay. Cumall Uyan, Mannheim/ F. Almanya.
- BDEAD: *Batı Dil ve Edebiyatları Araştırmaları Dergisi*, Ankara Üni. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları. Ankara.
- D1/94: *Diyalog 1/94*. Interkulturelle Zeitschrift für Germanistik. Ankara Alman Kültür Merkezi Yayını.
- DES: *Dünya Edebiyatından Seçmeler*. Kültür Bakanlığı Yayını. Ankara.
- EÜ: Özyer, Nuran, *Edebiyat Üzerine*, Ankara 1993.
- GE: *Gündoğan Edebiyat*. Gündoğan Yayını, Ankara.
- GTD-T: *Germanistentreffen: Tagungsbeiträge Deutschland-Türkei*, Bonn 1994. Hrsg. vom DAAD [Deutschen Akademischen Austauschdienst], 1995. F. Almanya.
- KEAS: *Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu: 31 Mayıs - 2 Haziran 1995*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- MK: *Milli Kültür*. Kültür Bakanlığı Yayını. Ankara

- TDA: *Türk Dünyası Araştırmaları*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını. İstanbul.
- TDTD: *Türk Dünyası Tarih Dergisi*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını. İstanbul.
- TKA: *Türk Kültürü Araştırmaları*. Türk Kültürü Enstitüsü Yayınları. Ankara.
- TT: *Tarih ve Toplum*. İletişim Yayınları. İstanbul
- TY: *Türk Yurdu*. Türk Ocakları Yayını. İstanbul.
- V.TGS: *V. Türkisches Germanistik-Symposium, 1.-2. Haz. 1995*. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

KİTAPLAR

- ABDEL-QADİR, Ghazi: *Der Wasserträger. Die Geschichte von Abu Ali, seinem Esel Schamschum und all den anderen*. Dachs-Verlag, Wien 1994.
- ABU-SAHLIEH, Sami A. Aldeeb: *Les Musulmans face aux droits de l'homme religion et droit et politique*. Étude et documents. Verlag Dr. Dieter Winkler, Bochum 1994.
- AKÇAM, Dursun: *Deutsches Helm - Glück allein, Alaman Ocağı*. Wie Türken Deutsche sehen. Lamuv, Bd. 137, Göttingen 1993.
- AKPINAR, Turgut (Çev.): *Johannes Schiltberger: Türkler ve Tatarlar Arasında (1394-1427)*, İletişim Yay. 299, Tarih ve Politika Dizisi 9, İstanbul 1995.
- AKSOY, Bülent: *Avrupalı Gezginlerin Gözüyle Osmanlılarda Musikl*. Pan Yayıncılık, İstanbul 1994.
- ALLAFI, Mohammad H. und Sabine: *Entwicklungspolitik am Pranger - Wie Völker der 3. Welt zur Asylsuche verdammt werden. (...)*, Wiss. Verlag, Konstanz 1994.
- ALVARD, Corrado: *Viaggia in Turchia, Edizioni Fratelli Treves, Milano-Roma, 1932*.
- AMAN, Reinhold: *Bayrisch-österreichisches Schimpfwörterbuch*, Goldmann, Nr. 8382, 4. Aufl., München 1973.
- AMİN, Samir: *Avrupamerkezcilik: Bir İdeolojinin Eleştirisi*. Ayrıntı Yayınları: 75, İstanbul 1993.

- Atatürk in deutscher Sicht. DW-Dokumente, Schriftenreihe der Deutschen Welle zu Themen der Zeit, 3. Aufl., Köln 1982.
- AZİZ, Namo: *Freund in einem kalten Land. Ausländer in Deutschland*. Herder/Spektrum, Bd. 4130, Freiburg usw. 1992.
- BALIKHANE NAZIRI ALİ RIZA BEY: *Bir Zamanlar Istanbul*. Yay.: Niyazi Ahmet Banoğlu, Tercüman 1001 Temel Eser: 11.
- BARNHARD, Henk: *Hier bin ich jetzt also*. dtv Junior, Bd. 70310, München 1994.
- Basler Singbuch*, Lehnmittelverlag Des Erziehungsdepartements, Basel 1937.
- BATIMAN, Burhanettin, *Die Türken in der deutschen Literatur bis zum Barock und die Sultangestalten in den Türkendramen Lohensteins*, Kieler Diss, 1935.
- BAYKURT, Fakir: *Duisburg Treni*. Öyküler. Remzi Kitabevi, İstanbul 1986.
- BAYKURT, Fakir: *Koca Ren*. Roman. Remzi Kitabevi, İstanbul 1986.
- BAYTEKİN, Binnaz, *Das Bild der türkischen Migrantenkinder in der deutschsprachigen Kinderliteratur*, Eskişehir 1993.
- BÖHME, G./ R. Chakraborty/ F. Welher (Hg.): *Migration und Ausländerfeindlichkeit*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Bd. 86, Darmstadt 1994.
- BRAUNGART, Wolfgang (Hrsg.): *Bänkelsang*. Texte, Bilder, Kommentare. Reclam Universal-Bibliothek Nr. 8041, Stuttgart 1985.
- Bruder Singer, Lieder Unseres Volkes*. Hrsg. von Hermann Peter Gericke, Hugo Moser, Alfred Quelmalz, Karl Vötterle, Neub. Aufl., Bärenreiter Verlag, Kassel 1963.
- CALIM-AUER, Marianne: Dursun, *Eine Geschichte aus der Türkei*. Stadler Verlag, Konstanz 1990.
- CEYHUN, Demirtaş: *Ah, Şu Biz "Karabıyıklı" Türkler*, E Yayınları, 8. Baskı, İstanbul 1993.
- CEYHUN, Ozan: *Almanya'da Bir Türk*, Sis Çanı Yayınları 6, İstanbul 1995.
- DANCKE, Gottfried Benjamin: *Gedichte, Erster Theil. Nebst denen neukirchlichen Satyren*. Zweyte und vermehrte Auflage mit Kupffern. Dresden und Leipzig 1731, s. 97-100.
- DEMİRKAN, Renan: *Schwarzer Tee mit drei Stück Zucker*. Kiepenheuer und Witsch, Köln, 1991.

- DEMİRKAN, Renan: *Die Frau mit Bart*. Kiepenheuer und Witsch, Köln 1994.
(Erzählung)
- DETHIER, Phillip Anton: *Boğaziçi ve İstanbul (19. Yüzyıl Sonu)*. Çev. Ümit Öztürk, Eren Yay. İstanbul 1993.
- Deutscher Kinderschatz. Schöne alte Kinderreime, Lieder, Märchen, Zungenbrecher und Rätsel*. Gondrom, Bayreuth 1980, s. 517-518.
- DUCKETT, W.A.: *La Turquie pittoresque*, Paris 1855.
- EGGHARDT, Hanne/ Ümit Güney: *Frauen in der Türkei*. Erzählungen. dtv, Bd. 108556, 6. Aufl., München 1992.
- ENGİN, Aydın: *Ben Frankfurt'ta Şoförken (Kendimle Röportajlar)*, İletişim Yayınları, İstanbul 1991.
- ENGİN, Osman: *Alles getürkt! Neue Geschichten zum Lachen*. Rowohlt Verlag, Bd. 13205, Hamburg 1992.
- ENGİN, Osman: *Der Spermülfendi. Geschichten zum Lachen*. Rowohlt Verlag, Bd. 12916, Hamburg 1991.
- ENGİN, Osman: *Dütschlünd, Dütschlünd Übür Üllüs*. Dietz Verlag, Berlin 1994.
- ERDLEN, Hermann (Bearb.): *Lieder Zur Gitarre: Wandervogel-album*. Bd. IX (Schlager-band), Hansa Ausgabe : 458, Hamburg - Leipzig (t.y.).
- ERER, Râşid: *Türklere Karşı Haçlı Seferleri*. Bilgi Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1993.
- ETSCHMANN, Ina und Walter: *Bis dann in Istanbul*. Lappan Verlag, (o.O.) (o. J.). (Bilderbuch)
- FEID, Anatol: *Achmed M. Im Bahnhofsviertel*. Rowohlt - rotfuchs, Bd. 532, Hamburg 1993.
- FISCHER, John L.: Artikel "Funktion", In: *Enzyklopädie Des Märchens*, Handwörterbuch zur historischen und vergleichenden Erzählforschung. Hrsg. von R.W. Brednich, Bd. V, Sp. 543-560.
- Fischer Weltgeschichte*, Bd. 15: *Der Islam: die Islamischen Reiche nach dem Fall von Konstantinopel*. Hg. von G.e. Von Grunebaum. Frankfurt a. M. 1971.
- FREY, Jürgen: *Musik und was man damit machen kann 8-13*, Burckhardthaus-Laetare Verlag, Offenbach 1991.
- FÜRÜZAN: *Berlin'in Nar Çiçeği*. Can Yayınları, 2. Basım, İstanbul 1988.
- FÜRÜZAN: *Frau ohne Schleier*. Türkische Erzählungen. dtv, Bd. 11191, 6. Aufl, München 1991.

- GALATI, A. Fischer: *Türk Cihadı ve Alman Protestanlığı 1551 -1555*. Yay. Haz.: Nevâl Öke, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1992.
- GAUTIER, Théophile: Constantinople. Michel Lévy Frères. Paris 1865.
- GEIGER, Klaus F.: "Diskriminierung", in: *Enzyklopädie des Märchens*, Handwörterbuch zur historischen und vergleichenden Erzählforschung. Hrsg. von Kurt Ranke, Bd. III, Sp. 688-704.
- GÉZA, Gardonyi: *Tanrının Kırbaçı Attila*. Çev. F. Zeki Döker, İstanbul 1974.
- GÖKÇE, Orhan: *Das Bild Der Türken In Der Deutschen Presse - Eine Inhaltsanalyse der Berichterstattung zum Besuch des türkischen Ministerpräsidenten Turgut Özal im Herbst 1984 in der Bundesrepublik Deutschland*. Beiträge zur deutschen Philologie, Bd. 64, Wilhelm Schmitz Verlag, Giessen 1988.
- GRISCHKAT, Hans: *Bruder Singer*, 1969.
- GRONAU, Dietrich: *Mustafa Kemal Atatürk oder die Geburt der Republik*. Fischer Verlag, Bd. 11062, Frankfurt 1994.
- GÜLLÜLÜ, Yıldız: *18. Yüzyıl İngiliz Tiyatrosunda Türkler*. İstanbul (Basılmamış Doktora Tezi).
- GÜNDOĞAR, Feruzan: *Trivialliteratur und Orient: Karl Mays vorderasiatische Reiseromane*, Ruhr Universität Bochum. Doktora Tezi (Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main 1983)
- GÜR, Metin: *Türkisch-islamische Vereinigungen in der Bundesrepublik Deutschland*. Brandes und Apsel, Frankfurt 1993.
- GÜVENÇ, Bozkurt: *Türk Kimliği: Kültür Tarihinin Kaynakları*. Kültür Bakanlığı Yay. No: 1549, İnsanlık Tarihi Dizisi No: 2, 2. Baskı, Ankara 1994.
- HAUF, Wilhelm: *Märchen*. Die deutschen Klassiker, SWAN-Buch, Bd. 27, Kehl 1994.
- HEINE, Peter: *Ethnologie Des Nahen Und Mittleren Ostens. Eine Einführung*. (Ethnologische Paperbacks), Dietrich Reimer Verlag, Berlin 1989.
- HEINE, Peter: *Kulturknigge für Nichtmuslime. Ein Ratgeber für alle Bereiche des Alltags*. Herder/Spektrum, Bd. 4307, Freiburg usw. 1994.
- HEINRICH, Brigitte - ROTH, Jürgen: *Partner Türkei oder Foltern für Die Freiheit Des Westens?* Rowohlt Aktuell: 160, Hamburg 1973.
- HENSCHELBERG, Wolfgang: *Allerletzte Kohl-Witze Und -Sprüche*. Eichborn Verlag, Frankfurt A.m. 1990.

- HEROLD, Rubina Möhring: *Türk Viyana*. Çev. Müjdat Kayayerli. Esra Yayınları No: 48, İstanbul 1993.
- HILDEBRANDT, Ulla und DRECHSEL, Walter: *Die Deutsche Gemütlichkeit*. Bibliothek der deutschen Werte, Knauer 2736, München 1989.
- HIRSCHBERG, Walter (Hg.): *Neues Wörterbuch Der Völkerkunde*. (Ethnologische Paperbacks), Dietrich Reimer Verlag, Berlin 1988.
- HOFSTÄTTER, Peter G.: *Das Denken in Stereotypen*, 1960.
- HOLZAPFEL, Otto: *Spuren Der Tradition: Folkloristische Studien*. Studien zur Volksliedforschung, Bd. 6, Bern vs. 1991.
- KAISER, Erich: "Erziehung (in der Erzählung), in: *Enzyklopädie des Märchens*, Bd. , Sp. 375-389.
- KAZIM, Ömer: *(L'Aventure Kémaliste) Kemalist Macera*. Çev. Durmuş Yılmaz, Konya 1994.
- KAZIM, Ömer: *Kurtuluş Savaşı Yıllarında Ankara - Berlin Hattı*. Çev. Dumuş Yılmaz, Konya 1994.
- KHERDIAN, David: *Der Schatten des Halbmonds. Das Schicksal eines armenischen Mädchens*. dtv Junior, Bd. 7856, München 1986.
- Kinder- und Hausmärchen*. Gesammelt durch die Brüder Grimm. Wissenschaftliche Buchgesellschaft e.V., Darmstadt 1955, s. 227-229.
- KLUGE, Friedrich: *Etymologisches Wörterbuch*, Walter De Gruyter, 21. Aufl., Berlin - New York 1975.
- KOCABAŞ, Süleyman: *Pançermenizm'in "Şark'a Doğru" Politikası. Tarihte Türkler ve Almanlar*. Vatan Yayınları, İstanbul 1988.
- KOCADORU, Yüksel: *Die Türken. Studien zu ihrem Bild und seiner Geschichte in Österreich*. Universität für Bildungswissenschaften. Diss., Klagenfurt 1990.
- KÖNIG/STRAUBE/TAYLAN: *Oya. Fremde Heimat Türkei*. dtv Junior, Bd. 7887, 8. Aufl., München 1994.
- KREUTEL, Richard F. (Hg.): *Kara Mustafa vor Wien. Das türkische Tagebuch der Belagerung Wiens 1683*, verfasst vom Zeremonienmeister der Hohen Pforte. dtv Dokumente, Bd. 450, 2. Baskı, München 1976. (Türkçesi: *Viyana Önlerinde Kara Mustafa Paşa*. Çev. Müjdat Kayayerli, Esra Yayınları: 49, Tarih Serisi: 2, İstanbul 1994)

- KULA, Onur Bilge: *Alman Kültüründe Türk İmgesi I*, Ç.ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 5, Adana 1992.
- KULA, Onur Bilge: *Alman Kültüründe Türk İmgesi II*, Gündoğan, Ankara 1993.
- KÜPPER, Heinz: *Handliches Wörterbuch Der Deutschen Alltagssprache*, Wiesbaden (o.J.).
- Mädchenliederbuch*, besonders zum Gebrauche für Katholische Mädchenvereine, Jungfrauenvereine und Kongregationen, Dienstmädchen- und Arbeiterinnenvereine, Institute und Hauswirtschaftliche Schulen. Wohl Unveränderte 6. Aufl. (1. Aufl. 1911), Hrsg. Vom Verbands der Kathol. Burschenvereine Bayerns 1919.
- MALINOWSKI, Bronislaw: *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*. (Çev. Saadet Özkal), Kambalçı Yayınları: 21, Bilim Kitapları: 6, İstanbul 1992.
- MERNISSI, Fatema: *Der politische Harem. Mohammed und die Frauen*. Herder/Spektrum, Bd. 4237, 2. Aufl., Freiburg 1993.
- MERTEN, Klaus: *Das Bild der Ausländer in der Deutschen Presse. Ergebnisse einer systematischen Inhaltsanalyse*. Zentrum für Türkeistudien/Türkiye Araştırmaları Merkezi 2. Frankfurt/M 1986.
- MINAI, Nalla: *Schwester unter dem Halbmond. Muslimische Frauen zwischen Tradition und Emanzipation*. Übersetzt aus dem Amerikanischen von Ruth Achlama. dtv/Klett-Cotta, München 1989 (Özellikle bkz. s. 56-74 "Frauen in der osmanischen Zeit").
- MOLTKE, H. von (Feldmareşal): *Türkiye Mektupları*. Varlık Yayınları: 1278, Faydalı Kitaplar: 7, İstanbul 1967.
- Musica Sacra*, Tagebuchblätter für Kirchenchorsänger, 1983.
- NEISS, Kay /Christoph Steiner: *Die Türkei. Auf den Spuren der Osmanen*. Knauer, Bd. 4640, München 1989.
- NÉMETH, Gyula: *Attila ve Hunlar*. Tercüme Eden: Şerif Baştav. Ankara Üni. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Sayı: 318, Ankara 1982.
- NEUSEL, Ayla/ Şirin Tekeli/Meral Akkent (Hg.): *Aufstand im Haus der Frauen*. Frauenforschung aus der Türkei. Orlando Frauenverlag, Berlin 1991.
- ÖNEN, Yaşar: *Tarihte, Efsanede ve Kahramanlık Destanlarında Atilla*, Kültür Bakanlığı Yay., No: 479, Ankara 1981.
- ÖREN, Aras: *Aus dem Leben verbannt*. Berliner Handpresse, 88. Druck, Berlin 1994.

- ÖREN, Aras: *Berlin Üçlemesi*, Remzi Kitabevi, Türk Yazarları Dizisi: 75, Ankara 1980.
- ÖREN, Aras: *Der Uhmacher der Einsamkeit*. Berliner Handpresse, 84. Druck, Berlin 1993.
- ÖREN, Aras: *Deutschland, ein türkisches Märchen*. Gedichte. Fischer Bd. 5130, Frankfurt am Main 1982.
- ÖREN, Aras: *Paradies kaputt*. Erzählungen. dtv, Bd. 10460, München 1986.
- ÖRNEK, Sedat Veyis, *Budunbilim Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 388, Ankara 1973.
- ÖZAKIN, Aysel: *Der fliegende Teppich. Auf der Spur meines Vaters*. Rowohlt Verlag, Bd. 5879, Hamburg 1987. (Roman-Übersetzung. Türk. Originalausgabe: "Gurbet Yavrum")
- ÖZÇELEBİ, Ali: *Claude Farrere Et la Turquie*. Atatürk Üniversitesi Yayınları, No: 501, Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 92, Araştırma Serisi, No: 76, Erzurum 1979.
- ÖZLÜ, Demir: *Berlin Güncesi. 1989 İlkbaharı*. Can Yayınları. İstanbul 1991.
- ÖZTÜRK, İlyas: *Friedrich Rückert'in Freimund Adı Altında Yazdığı Gazellerdeki Doğu Edebiyatı Unsurları*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1984. Doktora Tezi.
- ÖZYER, Nuran: *Edeniyat Üzerine*, Ankara 1993.
- ÖZYURT, Şenol: *Die Türkenlieder und Das Türkenbild in der deutschen Volksüberlieferung Vom 16. Bis Zum 20. Jahrhundert*. Motive, Freiburger Folkloristische Forschungen, Bd. 4. Wilhelm Fink Verlag, München 1972.
- PAZARKAYA, Yüksel: *Mölln ve Solingen'den Sonra Almanya Üzerine*. Sis Çanı Yayıncılık 5, İstanbul 1995.
- PETZOLDT, L.: "Bänkelsang" in: *Handbuch des Volksliedes*. Hrsg. Von Rolf Wilhelm Brednich, Lutz Röhrich, Wolfgang Suppan. Bd. 1, München 1973, s. 235-291.
- PETZOLDT, Leander: "Bänkelsang", in: *Enzyklopädie des Märchens*. Hrsg. von Kurt Ranke. Berlin/New York 1977. Bd. 1, Sp. 1177-91.
- PZ, Thema: *Ausländer* (Hrsg. von der Bundeszentrale für Politische Bildung), Nr. 69 (Juli 1992).
- REHERMANN, Ernst Heinrich: *Das Predigtexempel Bei Protestantischen Theologen des 16. Und 17. Jh.'s*. (Schriften z. niederdt. Volkskunde.), Otto Verlag, Göttingen, Schwartz 1977.

- REXHAUSEN, Felix von: *Germania ohne Feigenblatt. Verwegene Einblicke in die deutsche Sittengeschichte.* Goldmann 8450, Frankfurt am Main (o. J.).
- RILL, Bernd: *Kemal Atatürk*, Rowohlt Bildmonographien 346, Hamburg 1987.
- ROBERTS, Vess: *Hun İmparatoru Attila'nın Liderlik Sırları.* Çev. Yakut Eren, İstanbul 1989.
- ROTEN, Iris von: *Vom Bosphorus zum Euphrat. Eine Reise durch die Türkei.* eFeF Verlag, Zürich - Dortmund 1993.
- SAID, Edward: *Oryantallizm: Sömürgeciliğin Keşif Kolu.* Pınar Yayınları; 3, İstanbul 1991.
- SCHEINHART, Saliha: *Drei Zypressen. Erzählungen über türkische Frauen in Deutschland.* Herder/Spektrum, Bd. 4080, 2. Aufl., Freiburg 1992.
- SCHEINHART, Saliha: *Frauen die sterben ohne daß sie gelebt hätten.* Herder/Spektrum, Bd. 4155, Freiburg 1993.
- SCHEINHART, Saliha: *Liebe, melne Gier, die mich frißt.* Erzählung. Herder/Spektrum, Bd. 4249, Freiburg 1994.
- SCHEINHART, Saliha: *Sie zerrissen die Nacht.* Erzählung. Herder/Spektrum, Bd. 4232, Freiburg 1993.
- SCHEINHART, Saliha: *Und die Frauen weinten Blut.* Erzählung. Herder/Spektrum, Bd. 4188, Freiburg 1993.
- SCHENDA, Rudolf: *Volk ohne Buch. Studien zur Sozialgeschichte der populären Lesestoffe 1770-1910,* Klostermann Verlag, Frankfurt 1988, S.395.
- SCHILTBERGER, Johannes: *Türkler ve Tatarlar Arasında (1394-1427).* İletişim Yay. 299, Tarih ve Politika Dizisi 9, 1. Baskı, İstanbul 1995.
- SCHREIBER, Georg: *(Edirne'den Viyana Kapılanna Kadar) Türklerden Kalan.* Çev. Esat Nermi. Milliyet Yayınları 4, İstanbul 1982.
- SCHWARZ, Annelies: *Hamide spielt Hamide. Ein türkisches Mädchen in Deutschland.* dtv Junior, Bd. 7864, München 1986.
- SCHWEIGGER, Salomon: *Ein neue Reyssbescreibung aus Teutschland nach Constantinopel und Jerusalem,* Graz/Austria 1964, s. 154-164.
- SEEBERG, Ina: *Fatma Gül und Ihre Kinder.* Langewiesche-Brandt, München 1988.
- SERVIER, Jean: *Etnoloji.* Çev. Memmet Ali Kayabal, İletişim Yayınları Cep Üniversitesi: 101, İstanbul 1992.

- SPIEß, Otto: *Türkische Märchen*. Diederichs Märchen der Weltliteratur. Rowohlt Verlag, Bd. 35092, Hamburg 1992.
- SPRINGER, Monika: *Fremd wie der Fisch dem Vogel? Deutsche und türkische Jugendliche fahren in die Türkei*. Erzählung. Rowohlt - rotfuchs, Bd. 578, Hamburg 1990.
- STEMMLE, R[obert] (Hrsg.): *Herzeleid auf Leinwand, Sieben Moritaten*. Bruckmann Verlag, München 1962.
- STEWART, Desmond: *Batılı Gözüyle İslâm Kültür ve Medeniyeti*. Çev. Müjdat Kayayerli ve Murat Özyiğit. Esra Yayınları, Konya 1994.
- STRAUBE, Hann: *Inşallah. Leben in einem türkischen Dorf*. Rowohlt Verlag, Bd. 780, Hamburg 1989.
- ŞANLI, Recep: *Die Ausländertypen in den Werken von H. Bender*. Ondokuz Mayıs Üniv. Samsun 1988, Y.L. Tezi.
- ŞEN, Faruk: *Bonn - Ankara Hattı*, Zentrum für Türkeistudien - Türkiye Araştırmaları Merkezi, Önel Yayınevi, Ankara 1995.
- ŞÖLÇÜN, Sargut: *Tarih Bilinci ve Edebiyat Bilimi*. Dayanışma Yayınları: 9, Ankara 1982.
- TANER, Haldun: *Düz Yazılar 2: Berlin Mektupları*. Bilgi Yayınevi, Ankara 1984.
- TATLICI, M. Rıdvan: *Barbara Frischmuth ve Max von der Grün'de Türkiye ve Türk İmaji*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum. Yüksek Lisans Tezi.
- TAVERNIER, J.b.: *XVII. Asır Ortalarında Türkiye Üzerinden İran'a Seyâhat* (Çev. Ertuğrul Gültekin), Tercüman 1001 Temel Eser 153, İstanbul 1980.
- TEKİNAY, Alev: *Das Rosenmädchen und die Schildkröten*. Brandes und Apsel, Frankfurt 1. Aufl. 1991. (Märchen)
- TEKİNAY, Alev: *Die Deutschprüfung*. Erzählungen. Brandes und Apsel, 2. Aufl., Frankfurt 1990.
- TEKİNAY, Alev: *Es brennt ein Feuer in mir*. Erzählungen. Brandes und Apsel, Literarisches Programm 17, Frankfurt a.M. 1990.
- TEKİNAY, Alev: *Nur der Hauch vom Paradies*. Roman. Brandes und Apsel, Literarisches Programm 29, Frankfurt a.M. 1993.
- TİMUR, Taner: *Osmanlı Kimliği*, Hil Yayın, İstanbul 1986.
- TOLON, Mahmut: *Alamancı Gözüyle Bıyıklı Karikatür: Keçi ve Zina*. Sel Yayıncılık, İstanbul 1993.

- TURAN, Sara Gül: *Gülün Dikeni*, AD Yayıncılık, İstanbul 1995.
- UYSAL, Hikmet: *Das Türkenbild in der österreichischen Kinder- und Jugendliteratur*. Ankara Üni. 1993. (Basılmamış Doktora Tezi)
- UZUNER, Buket (Günsu Bertan): *Bir Siyah Saçlı Kadının Gezi Notları - Seyahatname*. Gür Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 1994.
- ÜNLÜ, Selçuk: *19. Yüzyıl Alman Edebiyatında Türkiye Ve Türkler*. Das Türkei- Und Türkenbild in der deutschen Literatur des 19. Jahrhunderts. Konya 1988.
- ÜNLÜ, Selçuk: *Joseph Roth (Romanları Üzerinde Sosyolojik Bir İnceleme)*. Konya 1995. (Özellikle: "Joseph Roth'un (1894-1939) 'Die Geschichte von der 1002. Nacht' (1939) adlı romanında 'Şark İmajı'" bölümü; s. 51-58)
- WOLF, Heiner (Hg.): *Unser Fröhlicher Geselle, Ein Liederbuch für alle Tage*. Voggenreiter Verlag, Bad Godesberg 1956.
- YILDIZ, Bekir: *Alman Ekmeği.Hikaye/ Röportaj*. Cem Yayınları, 3. Basım, İstanbul 1974.
- YILMAZ, Durmuş: *Misak-ı Milli'ye Göre; Musul*. Konya 1995.
- YURTDAŞ, Barbara: *Wo mein Mann zuhause ist...Tagebuch einer Übersiedlung in die Türkei*. Rowohlt aktuell, Bd. 5137, Hamburg 1983.
- ZAEPERNICK, Gertraud: *Neuruppiner Bilderbogen der Firma Gustav Kühn, mit einem Beitrag von Wilhelm Fraenger*. Veb E. A. Seemann Buch- und Kunstverlag, Leipzig 1972.
- ZARİF, Ferah, Andreas Goldberg, Yasemin Karakaşoğlu: *İkibinli Yıllarda Almanya'da Türkler*, Zentrum für Türkeistudien - Türkiye Araştırmaları Merkezi, Önel Yayınevi, Ankara 1995.

MAKALELER

- ACKERMANN, Irmgard: "Türkische Migrantenliteratur im Rahmen der deutschsprachigen Ausländerliteratur". *GTD-T 1995*, s. 323-331.
- AKBULUT, Nazire: "Auf der Suche nach Identifikationsfiguren. Reaktionen türkischer Studenten auf literarische Werke im Hinblick auf soziale Vorurteile". *GTD-T 1995*, s. 359-368.
- AKÇORAOĞLU Yusuf: "Türk, Cermen ve Slavların Münasebet-i Tarihiyeleri". *TDA 87*, Aralık 1993, s. 89-102.

- AKPINAR, Turgut: "Prof. Hans Joachim Kissling'in Gözüyle Osmanlılar ve Avrupa". *TT* 19 (113), 1994, s. 21-23.
- AKYAVAŞ, Beynun: "W.A.Duckett: Yüz Yirmi Sene Evvel İstanbul". *DES* 1 (1), Ankara 1977, s. 25-42.
- ALGÜN, Rezzan: "Güneşte Gölgenin Yokoluşu ve Türk Kültürü". *GE* 4, 1992, s. 47-51.
- ANAMUR, Hasan: "Jean Giraudoux ve Çanakkale Savaşı". *BDEAD* II (3), 1976, s. 117-139.
- ARDA, Zeki Cemil: "Die Türken und Europa. Zum historischen Verständnis der Türkei und ihrer Germanistik". Bernd Thum/Gonthier-Louis Fink (Hrsg.): *Praxis Interkultureller Germanistik. Forschung - Bildung - Politik*. München 1993, s. 337-350.
- ARDA, Zeki Cemil: "Kültürler Arası İletişim Açısından Alman Edebiyatında Türkler". *KEAS*, Çanakkale.
- ATEŞ, Şeref: "Sallha Scheinhardt-Göçmen Bir Türk Yazar". *GE* 5, 1993, s. 43-47.
- AYTAÇ, Gürsel: "Dil-Kültür Bağını Sergileyen Cesur Bir Roman: 'Hayat Bir Kervansaray'". *GE* 10, 1994, s. 77-81.
- BECHTOLD, Gerhard: "Die Geburt des multikulturellen Kindes: mit Komplikationen. Ein Versuch über Renan Demirkans 'Schwarzer Tee mit drei Stück Zucker' ". *D* 1/94, s. 67-79.
- BLEICHER, Thomas: "Imagologie zwischen Kulturwissenschaft und Literaturwissenschaft". *GTD-T* 1995, s. 195-212.
- BOZDEMİR, Orhan: "Alman Edebiyatında Bir Türk Yazar: Akif Pirinççi". *KEAS*, Çanakkale.
- BRÄUNLEIN, Peter J.: "Von Mohren-Apotheken Und Mohrenkopf-Wappen": *Zeitschrift für Kulturaustausch*, 41. Jg. 1991, 2. Vj. (Hrsg. vom Institut für Auslandsbeziehungen, Stuttgart)
- BUCH Wilfried: "14.-15. Yüzyılda Kudüs'e Giden Alman Hacılarının Türkiye İzlenimleri". Çev.: Yüksel Baypınar. *Belleten*, C. XLVI, Sayı: 183, Türk Tarih Kurumu. Ankara 1983.
- BUCH, Wilfried: "16. Yüzyılda İki Genç Alman'ın Türklerle İlgili İzlenimleri". Çev. Zeki Cemil Arda. *Belleten*, C. XLVI, Ankara 1982.
- BUCH, Wilfried: Vorträge über "Martin Luthers Türkenbild", "Bartholomäus Geörgievic", "Der Türke kommt", "Wann kommt der Türke nach Rom".

- BULUT, Can: Renan Demirkan: »Schwarzer Tee mit drei Stück Zucker«. *GTD-T* 1995, s. 241-254.
- ÇİL, Hakan: "Goethes Bild von Orient. (Katharina Mommsen)". *Türkiyat Dergisi*. Marmara Üniversitesi Yay. İstanbul ?.
- ÇİZGEN, Nevval: "Kimlik ve Batı'da 'Türk İmajı' Üstüne Bir Çalışma: Durrell'in Türkleri". *Türkiye Günlüğü*, Sayı: 33, Mart-Nisan 1995, s. 150-159.
- DAVISON, Roderic H.: "Türkiye'nin Batı'daki Tarihsel İmajı". *TT*, Sayı 109 (Ocak 1993), s. 34-38.
- DITFURTH, F.w. Freih. Von: *Historische Volkslieder der Zeit Von 1756 - 1871*. Berlin 1871-72. 5 Teile.
- DURUSOY, Gertrude: "16. Yüzyılda Gasparo Balbi ile Leonhart Rauwollf gözüyle Fırat bölgesindeki Türkler". *TKA*. Yıl XXVI/I, s. 101-106.
- DURUSOY, Gertrude: "L'Image du Turc dans les chansons populaires tcheques". *BDEAD III* (1), s. 49-65.
- DURZAK, Manfred: "Interkulturelle Begegnung im deutschen Roman der Gegenwart. Türken und Deutsche in Steh Nadolnys Roman »Selim oder die Gabe der Rede«. *DAAD. Dokumentationen und Materialien*, Bd. 27. (Germanistentreffen Bundesrepublik Deutschland-Bulgarien-Rumänien; Bonn, 28.2.- 5.3. 1993), s. 207-221.
- ECEVİT, Yıldız: "Das Türkenbild in der Deutschen Kultur". *D 1/94*. Interkulturelle Zeitschrift für Germanistik. Ankara 1994, s. 165-166.
- EICKHOFF, Ekkehard: "Die Seldschuken in Anatolien aus westlicher Sicht". *Wilfried Buch'un Anısına (1926-1994) Wilfried Buch zum Gedenken*. Yay.: Kenan Mortan, Sibylle Winkelmann, Mersin 1994, s. 57-72.
- EREN, Hasan: "Wilhelm Barthold: Türkler". *DES 1* (3), Ankara 1977, s. 1-17.
- FLAUBERT, Gustave: "İstanbul". Çev. Nevzat Yılmaz. *BDEAD II* (3), 1976, s. 195-214.
- GAUTIER, Théophile: "İstanbul VII: Bir Ramazan Gecesi". Çev. Gönül Yılmaz. *BDEAD II* (3), 1976, s. 215-232.
- GIRAUDOUX, Jean: "Çanakkale Boğazı". Çev. Hasan Anamur. *BDEAD II* (3), 1976, s. 141-147.
- GÖKBERK, Ülker: " 'Das Motiv der Außereuropäischen Fremde' im Interkulturellen Kontext". *D 1/94*, s. 15-26.

- GÖKBERK, Ülker: "Sürgünde Yazın, Yazında Sürgün: Yüksel Pazarkaya'nın Ben Aranıyor'una Bir Yaklaşım". *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi VIII. Studien zur deutschen Sprache und Literatur. Prof. Dr. Şara Sayın'a Armağan Sayısı*, İstanbul 1993, s. 75-108.
- GÖKÇE, Orhan: "Yabancıların Alman Televizyonunda Tanıtılma Şekilleri". *Türkoloji Çalışmaları ve F. Almanya'daki Türk Çocuklarının Eğitim - Kültür Problemleri Sempozyumu*. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, Ankara 1987.
- GÖKTÜRK, Deniz: "Wahrnehmung, Vorstellung und Darstellung des Fremden in der Literatur". *D 1/94*, s.41-47.
- GÖZAYDIN, Nevzat: "Orhan Gökçe: Das Bild Der Türken In Der Deutschen Presse - Eine Inhaltsanalyse der Berichterstattung zum Besuch des türkischen Ministerpräsidenten Turgut Özal im Herbst 1984 in der Bundesrepublik Deutschland. Beiträge zur deutschen Philologie, Bd. 64, Wilhelm Schmitz Verlag, Giessen 1988, XIV-203 s." *Türk Dili*, Sayı: 494, 1993, s.151-154.
- GÜNDOĞAR, Feruzan: "Die Orientkonzeption Karl Mays im textuellen und visuellen Umfeld". *Alman Dil ve Edebiyatı Dergisi.*, İstanbul Üniv. Yay.
- GÜNDOĞAR, Feruzan: "Gerd Frank: Die Herrscher der Osmanen. Aufstieg und Untergang eines Weltreiches". *Materialia Turcica*, Bd. 4. Brockmeyer, Bochum 1978.
- GÜNDOĞAR, Feruzan: "Inken Keim: Untersuchungen zum Deutsch-türkischer Arbeiter". *Materialia Turcica*, Bd. 9, Brockmeyer, Bochum 1983.
- GÜNDOĞAR, Feruzan: "Wolfgang Riemann: Das Deutschlandbild in der modernen türkischen Literatur". *Materialia Turcica*, Bd. 9, Brockmeyer, Bochum 1983.
- GÜZEL, Abdurrahman: "Viyanada Türk Kültürünün İzleri". *MK 3 (4)*, 1981, s. 16-20.
- HEINE, Peter: "Zerrbild Islam. Orientalisten bekämpfen Vorurteile - Orchideenfach im Rampenlicht". *DAAD-Letter. Hochschule und Ausland*, Nr. 1, 1992, s. 10-13.
- HINZE, Michael: "Die wunderliche Welt im Bilderbogen-Kranz, Begegnungen Mit Schinkel, Fontane und Gustav Kühn In Neuruppin". *Konturen. Magazin für Sprache, Literatur und Landschaft*, 4. Quartal; 1992.

- HOLZAPFEL, Otto: "«Kartoffeltysker Und Speckdäne», Aspekte Volkskundlicher Vorurteilsforschung". *Schweizerisches Archiv für Volkskunde*, 83. Jahrgang, Heft I/2, Basel 1987, s. 23-40.
- İLKHAN, İbrahim (Hartmut Melenk ile birlikte): "Die kulturelle Identität türkischer Schüler in Baden-Württemberg". *Der Deutschunterricht*, 1991.
- İLKHAN, İbrahim (Ingelore Omenwelke ile birlikte): "Weihnachten und muslimische Kinder - ein heikles Thema". *Sachunterricht und Mathematik in der Primärstufe*, Bd. 17, Köln 1989.
- İNANDI, Battal: "Bir Eğitim Programı Olarak Alman Şövalye Edebiyatı". *TKA: Prof. Yaşar Önen'e Armağan*, Ankara 1988, s. 147-150.
- İNANDI, Battal: "Haçlı Edebiyatında Türkler Üzerine". *MK*, Sayı: 50, Ankara 1985.
- İNANDI, Battal: "Mandelreiss: Türkler Geliyor". *MK*, Sayı: 67, 1989.
- İPŞİROĞLU, Zehra: "Göçmen İşçi Edebiyatı". *Gösteri*, Aralık 1987.
- KAUFMANN, Max R., "Die Türkei im Spiegel der deutschen Dichtung". *İstanbul Üniv. Edebiyat Fakültesi Alman Filolojisi Dergisi III*, İstanbul 1956.
- KAYA, Ünal (Ingo Strutz ile birlikte): "Türken in Deutschland - Deutschland in der Türkei". *Internationale Schulforschung*, 10. Jg. 1988/1, Diesterweg, Frankfurt 1988.
- KERMAN, Lâmla: "Lamartine'in Osmanlı İmparatorluğunu Ziyareti Hakkında Düşündükleri". *BDEAD II (3)*, 1976, s. 1-19.
- KINIŞ, Mustafa: "Das Bild des türkischen Gastarbeiters in Heinrich Bölls Roman 'Gruppenbild mit Dame' ". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Ed. Fak. Sosyal Bilimler Dergisi 1 (1)*, Van 1990, s. 249-259.
- KISLING, Hans Joachim: "Halk Dinine İlişkin Geleneklerin Koruyucusu Olarak İslâm Tarikatleri" (Çev. Turgut Akpınar). *TT 19 (113)*, 1994, s. 23-27.
- KOCADORU, Yüksel: "1001 Nacht. Erotisierung und Exotisierung des Orients am Beispiel der Türkei". *Klafter. Zeitung der Hochschülerschaft der Univ. Klagenfurt*, Januar 1990.
- KOCADORU Yüksel: "Avrupa ve Türk İmajı. Siyasi çıkar ve amaçlar için kullanılan bir kavramın hikâyesi". *TDTD 7 (84)*, 1993, s. 15-17.
- KOCADORU, Yüksel: "Das rassistische Orientbild Montesquieus". *Unisono*, Zeitschrift der Univ. Klagenfurt, November 1989.

- KOCADORU, Yüksel: "Das Türkenbild in 'Die Entführung aus dem Serail'". *Unisono*, Zeitschrift der Univ. Klagenfurt. Oktober/43, 1989.
- KUGLIN, Jörg: "Eine besondere Form [v]on Kulturaustausch: Sprachkontakte [I]". *AE*, Jg. 1/ Nr. 3 (Mannheim, 28 Eylül 1984); "Sprachkontakte (2)", *AE*, Jg. 1/ Nr. 4 (Aralık 1984); (3), *AE*, Jg. 2/ Nr. 5 (Ocak 1985); (4), *AE*, Jg. 2/ Nr. 6 (Mart 1985); (5), *AE*, Jg. 2/ Nr. 7 (Nisan 1985); (6), *AE*, Jg. 2/ Nr. 9 (Temmuz 1985).
- KULA, Onur Bilge: "Das Bild der Deutschen und der Immigranten in Fakir Baykurts Erzählung 'Kuyruk' ". *Lernen in Deutschland*, Nr. 1, 1989.
- KULA, Onur Bilge: "Martin Luther: Türk'e Karşı Savaşa İlişkin' ". *GE* 4, 1992, s. 35-45.
- KULA, Onur Bilge: "Türk Karnaval Oyunu ya da Özgüvenli, Bilge ve Adaletli Türk". *GE* 3, 1992, s. 39-47.
- KULA, Onur Bilge: "Friedrich Hebbel'in Yapıtlarında Türk İmgesi". *V. TGS*, Eskişehir.
- KULA, Onur Bilge: "İncil'deki Bir Söylemin Türk İmgesine Uyarlanması. Resimlerle üç Örnek"; *TT* 19 (112), 1993, s. 6-8.
- KULA, Onur Bilge: "Martin Luther II: 'Türke Karşı Ordu Vaazı' (...)" . *GE* 5, 1993, s. 27-42.
- KULA, Onur Bilge: "Martin Luther: Türk'e Karşı Duaya Çağrı". (1541) (...)" . *GE* 6, 1993, s. 31-43.
- KULA, Onur Bilge: "Goethe ve Türkler". *Wilfried Buch'un Anısına (1926-1994) Wilfried Buch zum Gedenken*. Yay.: Kenan Mortan, Sibylle Winkelmann, Mersin 1994, s. 110-122.
- KULA, Onur Bilge: "Osiander: 'Türk'e Karşı Ders' ". *GE* 11-12, 1994, s. 75-78.
- KULA, Onur Bilge: "Andreas Oslander: 'Türkler Denli İsa'yı Küçümseyen Topluluk Yoktur' ". *GE* 7, 1993, s. 31-34.
- KULA, O[nur] Bilge: "Johann Gottfried Herder: 'Asyalı Barbarlar Olan Türklerin Avrupa'da Ne İşleri Var?' ". *4. Germanistik Sempozyumu (20-22 Mayıs 1993)*. Yay. Haz. Mustafa Kinsız. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Yay., İzmir 1994, s. 128-134.
- KURUYAZICI, Nilüfer: " 'Selim oder die Gabe der Rede' (Nadolny's Roman im Spiegel der Literaturkritik)". *D* 1/94, s. 139-143.

- KURUYAZICI, Nilüfer: "12. İstanbul Kitap Fuarı Kapsamında Aras Ören ve Emine Sevgi Özdamar'ın İstanbul Söyleşileri". *GE* 10, 1994, s. 83-88.
- KURUYAZICI, Nilüfer: "»Selim oder die Gabe der Rede« Verschiedene Lesemöglichkeiten des Romans von Sten Nadolny". *GTD-T* 1995, s. 255-262.
- LIEBE-HARKORT, Klaus: "Sprachliche und kulturelle Alltagskontraste, am Beispiel des türkisch-deutschen Vergleichs". *GTD-T* 1995, s. 61-73.
- ÖNCEL, Süheylâ: "Corrado Alvaro'nun Gözüyle Türkiye". *BDEAD* II (3), 1976, s. 171-176.
- ÖNEN, Yaşar: "16. Yüzyıl Alman Seyahatnamelerinde Türkiye". *DTCF Batı Dil ve Ed. Araş.Der. C.1*, s. 4. Ankara ?
- ÖNEN, Yaşar: "Başlangıçtan 17. Yüzyıla kadar Türk-Alman Kültür Münasebetleri". *UNESCO için rapor*.
- ÖNEN, Yaşar: "Das Türkenbild im Deutschen Schrifttum Des Sechszehnten Jahrhunderts". *Akten des V. Internationalen Germanisten Kongresses*. Cambridge. Jahrbuch für Internationale Germanistik. Reihe A. Bd. 2,3.
- ÖNEN, Yaşar: "Der Begriff des Türken im deutschen Schrifttum". *VI. Uluslararası Germanistler Kongresi'nde Tebliğ*. Basel 1980.
- ÖNEN, Yaşar: "Hans Dernschwam'ın Gözü ile Kanunî Devrinde Türkiye". *DES* 1 (4). Ankara 1977, s. 1-16.
- ÖNEN, Yaşar (Çev.): "Salamon Schweigger: Türkler Neden Yenilmezler?". *DES* 1 (3). Ankara 1977, s. 18-27.
- ÖZDEMİR, Çağatay: "Alman Tarihinde İlk Yabancılar". *TY* 14 (84), 1994, s. 31-37.
- ÖZDEMİR, M. Çağatay: "İşçi Göçü ve Almanya'da Yabancı (Türk) Düşmanlığının Teorik Açıklaması". *TY* 14 (83), 1994, s. 47-52.
- ÖZTÜRK, Ali Osman: "Almancada İki Deyim: Alman Kültüründe Türk İmajı Araştırmalarına Bir Katkı". *S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3, 1994, s. 61-71. Aynı yazı için ayrıca bkz. *TDA* 92, 1994, s. 192-201.
- ÖZTÜRK, Ali Osman: "Ann Helene Skjelbred: Norveç'te Türk İmajı. Söylentiler ve İşlevleri ya da Tarihsel Açından Stereotipler". *TT*, Sayı: 130, 1994, s. 22-25.
- ÖZTÜRK, Ali Osman: "Bir Kitap ve Düşündürdükleri veya Türk Porömiyolojisi Üzerine Yunan Düşünceleri". *Millî Folklor*, Sayı: 9 (1991), s. 49-50. Aynı yazı. bkz. *MK* 84 (1991), s. 57.

- ÖZTÜRK, Ali Osman: "Elfriede Grunwald: (1917'de) Almanya'da Türk Çocukları". *S.Ü. Ata Dergisi* 6 (1994), s. 29-31.
- ÖZTÜRK, Ali Osman: "H. Achmed Schmiede: Winnetou ve Kara Ben Nemsi: Bizim Kardeşlerimiz. Karl May'ın İslam Anlayışı". *TDA* 80 (1992), s. 57-60.
- ÖZTÜRK, Ali Osman: "Klaus Dede: Arzusu Hilâfına Önder: Türk-Alman marşali Colmar Freiherr von der Goltz-Paşa'nın inanılmaz kariyeri". *S.Ü. Ata Dergisi* 6 (1994), s. 15-27.
- ÖZTÜRK, Ali Osman: "Neuruppin Resim Albümü (Neuruppiner Bilderbogen)'nden Türk Konulu Resimlerin Etnolojik Çözümlemesi". *S.Ü. Fen-Ed. Fak. Edebiyat Dergisi* 7-8, 1992-1993, s.129-145.
- ÖZTÜRK, Ali Osman: "Neuruppin Resim Albümü ve Padışah Abdülmecit". *TT* 24 (140), 1995, s. 11-13.
- ÖZTÜRK, Ali Osman: "Sven Hedin'in 1894 Tarihli Seyahatnamesinde Orta Asya Türk Folklorundan İzler". *TDİD*, Sayı: 102, 1995, s. 27-30.
- ÖZTÜRK, Ali Osman: "'Türk Kahvesinden Alman Birasına". *Academia*, Sayı: 2, 1995, s. 40-43.
- ÖZTÜRK, Ali Osman: "Wolfgang Günter Lerch: Vaktiyle Sultanlar Zamanında; Türkler Osmanlı Mirasına Sahip Çıkıyor". *Türk Edebiyatı*, Sayı: 177, 1988, s. 58-59.
- ÖZTÜRK, Ali Osman: "19. Yüzyıl Popüler Alman Sanatında Türk Motifinin İşlevi Üzerine Etnolojik Bir Yaklaşım". *Folklor/Edebiyat* 4, 1995, s. 45-52.
- ÖZTÜRK, Ali Osman: "Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda Boşnak Birlikleri". *TDİD*, Sayı: 104, s. 25-28.
- ÖZTÜRK, Cemil: "Attila ve Hunlar Macar mı Türk mü?". *TT* 22 (129), 1994, s. 26-31.
- ÖZTÜRK, Kadriye: "Renan Demirkan'ın 'Üç Şekerli Demli Çay' Adlı Eserindeki Kadın Figürlerin Kimlik Sorunsalı". *GE* 15, 1995, s. 97-104.
- ÖZYER, Nuran: "Alman Çocuk ve Gençlik Kitaplarında Türk İmaji". *EÜ*, s. 68-79.
- ÖZYER, Nuran: "Almanya'da Türk, Türkiye'de Almanya'lı: Alev Tekinay'ın Yeni Kitabı Üzerine". *EÜ*, s. 152-154.
- ÖZYER, Nuran: "F. Almanya Çocuk Edebiyatında Türkiye ve Türkler". *EÜ*, s. 43-51
- ÖZYER, Nuran: "Selim ya da Konuşma Yeteneği". *EÜ*, s. 155-156.

- ÖZYER, Nuran: "Themen der in Deutschland schreibenden türkischen Autoren für Kinder und Jugendliche". *GTD-T 1995*, s. 333-341.
- ÖZYER, Nuran: "Üç Şekerli Demli Çay". *EÜ*, s. 159-160.
- PRITSAK, Omeljan: "Der Titel Attila". *Festschrift für Max Vasmer*, Berlin 1956, s. 404-419.
- REIF, Adelbert: Im Gespräch mit Annemarie Schimmel: "Wir müssen den Islam so ernst nehmen, wie er es verdient" *Universitas. Zeitschrift für interdisziplinäre Wissenschaft*. 49. Jg. Nr. 576, 1994, s. 595 vd.
- SAKALLI, Cemal: "İmge Araştırmaları ve Yazınsal İmgebilim". V. TGS. Eskişehir.
- SCHLEGEL, Dietrich: "Mustafa Kemal Atatürk. Asker, Reformcu ve Devlet Adamı." *MK 3 (4)*, 1981, s. 4-9.
- SCHMIEDE, H. Achmed: "Winnetou und Kara ben Nemsil -Unsere Brüder. Hier: Der Islam bei Karl May". *Materialien zur politischen Bildung. Analysen - Berichte - Dokumente*. 2. Quartal, 2/1980, s. 41-43.
- SCHMIEDE, H. Ahmet: "Ülkeme Türkler Gelse I". *TDTD*, Sayı 65, 1992, s. 51-62; II, Sayı: 66, 1992, s. 19-30; III, Sayı: 67, 1992, s. 34-48; IV, Sayı: 68, 1992, s. 17-38; V, Sayı: 69, 1992, s. 12-17.
- SCHMIEDE, H. Ahmed: "Hunların Almanya'da Bıraktığı İzler Hakkında Düşünceler". *TDTD*, Sayı: 79, 1993, s. 52-59.
- SEEMANN, Erich: "Entführung unterm Tanz. Eine unveröffentlichte Gottscheer Balade". *Jahrbuch der österreichischen Volksliedwerkes* 6, 1957, s. 175-184.
- SELEN, Nevin: "Modern Konya". *BDEAD II '3)*, 1976, s. 177-187.
- SEY, C.: "Almanya'da Yabancı Düşmanlığı Nazizmden Daha Köklü Bir Miras". *Birikim* 45/46, İstanbul 1992.
- SIEBEN, Uwe: "Von der Entdeckung Amerikas durch Christoph Kolumbus und von »grimmigen Menschenfresserleuten in der Newenwelt«. Versuch einer historisch-ethnologischen Annäherung im fremdsprachlichen Literaturunterricht". *GTD-T 1995*, s. 299-321.
- SKJELBRED, Ann Helene B.: "The Turks in Norway: Narratives And Function Or Stereotypes In A Historical Setting". In: *Fabula. Zeitschrift für Erzählforschung*. Bd. 31. Heft 1/2 (1990), s. 64-69.
- TARİH VE TOPLUM: "Herkül Milas: Koraes'in Kitapları". *TT*, Sayı: 131, 1994, s. 63-64. (buradan: Herkül Milas, Yunan Ulusunun Doğuşu, İletişim Yayınları)

- TEKİN, Emrullah: "İngiliz Gizli Belgelerinde Türkler ve Türk Birliği". *TDA* 87, Aralık 1993, s. 43-50.
- THUM, Bernd: "Exposé Türken als 'Fremde'. Die Ordnung des Diskurses als Faktor Internationaler Verständigung. Beispiel Frühe Neuzeit." *D* 1/94, s. 49-66.
- TİMUR, Taner: "Oryantalist Resim Tarihiyle İlgili Notlar". *TT*, Sayı: 112 (Nisan 1993), s. 34-39.
- UYŞAL, Ahmet E.: "Alexander William Kinglake: Türk Topraklarında Seyahat: Belgrad'dan İstanbul'a". *DES* 1 (3), Ankara 1977, s. 28-37.
- UYŞAL, Hikmet: "Avusturya Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Türk İmgesi". *GE* 11-12, 1994, s. 103-105.
- UYŞAL, Hikmet: "Türk Kültürünün Avusturya Çocuk ve Gençlik Edebiyatına Yansıması". *KEAS*, Çanakkale.
- ÜLKÜ, Vural: "Doğumunun 500. Yılı Dolayısıyla Martin Luther ve Türkler". *MK*, Sayı: 42, 1983, s. 27-31.
- ÜNLÜ, Selçuk: "18. ve 19. Yüzyıl Alman Edebiyatında Türkiye ve Türkler". *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2, Konya 1988, s. 13-25.
- ÜNLÜ, Selçuk: "Azerbaycan'ın Alman Edebiyatında Yankıları". *TDA* 80, 1992, s. 49-55.
- ÜNLÜ, Selçuk: "Drei Österreicher In der Türkei: Hammer, Fallmerayer und Prokesch-Osten". *Ege Batı Dilleri ve Edebiyatı Dergisi* 7. Sondernummer: *Österreichische Literatur*. Ege Üni. Ed. Fak. Yayınları, İzmir 1990, s. 25-32.
- ÜNLÜ, Selçuk: "Goethe und Mevlâna". *GTD-T* 1995, s. 229-236.
- YILMAZ, Nevzat: "Gustave Flaubert'in Türkiye Yolculuğuyla İlgili Notları". *BDEAD* II (3), 1976, s. 189-194.